

Олексій Онищенко,

академік НАН України, генеральний директор НБУВ

Наталія Солонська,

к.і.н., завідувача науково-видавничим відділом НБУВ

ДИРЕКТОР БІБЛІОТЕКИ ЛЮДМИЛА КОВАЛЬЧУК

Ми всі приходимо у свідомий дорослий світ із дитинства. Саме дитячі роки визначають наш внутрішній зміст, впливають на формування особистості, філософію сприйняття оточуючого середовища, живлять життя споминами. Доброта й злоба, ширість і нечесність, любов до людей і хитрість, порядність і захланність, навіть делікатність і нахабство - усе звідти, з тих перших років існування на землі.

Людмила Іванівна Ковальчук народилася за два роки перед війною, в простій селянській сім'ї в с. Борівка Макарівського району Київської обл. На її долю припало звичайне гірке дитинство, яке могло спотворити її душу, раніше маленьке серце, озлобити на весь світ. Навпаки - збереглись чистота, віра в людську доброту.

Коли дівчинка пішла до школи, була суцільна післявоєнна руїна, голод, про який не дозволялося ні говорити, ні писати десь аж до початку 90-х років. Підсвідома надія на кращий, ситніший завтрашній день заміняла таким, як вона, радість 1 вересня, барви осінніх квітів, подарунки, портфелики, зошити й ручки. Зимним сумом світилися вимучені обличчя стомлених матерів. Батьків не було майже ні в кого. Йшов 1946 рік.

Як жилось тоді маленькій Людмильці, можна дізнатися з одного з листів від селян (подібних листів було тоді чимало) до першого секретаря ЦК КП(б)У і голови Ради Міністрів УРСР: «... люди з голоду мруть, діти від недоїдання і хвороб стають каліками <...>. Люди всі змінилися - худі, чорні, злі. Говорять, що тепер правди нема, але правда повинна бути» (Центральний державний архів вищих органів влади

та управління України, ф.582, оп.16, спр.229, арк.10). Людмила належала до тих, хто вірив у справедливість, і, можливо, саме це не ожорсточило її серце.

Була малосніжна зима, часті відлиги. Не принесли полегшення й засушливі весна та літо. Посилювався голод, зростала смертність. У 1946 р. кількість померлих в Україні перевищила кількість новонароджених (ЦДАВОВУ, ф.2, оп.7, спр.3150, арк.49). Людмила чудом вижила.

Щоб врятувати дітей від голоду, деякі голови колгоспів йшли на часткове приховування зерна. Благородство і мужність цих людей, які тоді були піддані репресіям, дівчина змогла оцінити через багато років.

І зараз Людмила Ковальчук, директор ЦМБ ім. Лесі України м. Києва - хазяїновита, економна, - поділиться останнім, але шматка хліба ніколи не викине, крадькома осудливо подивиться на недоїдене кимось - у ній міцно живе її голодне дитинство...

Чому після школи дівчина обрала бібліотечну роботу і пішла в бібліотечний технікум? Бо вважала, що коли грамотних і освічених буде якомога більше, то й житиметься всім краще. А без бібліотеки які ж знання. Бачила за нею майбутнє, перспективу і тому продовжувала вчитися далі, закінчила Харківський бібліотечний інститут. Потім був Київ, бібліотека, в якій Людмила Іванівна працює вже 35 років. Отже, ювілей у неї подвійний: і особистий, і творчий. Ми б сказали - ювілей творчих і особистих досягнень.

Невелика бібліотека перетворилася спочатку в районну (Шевченківську), а пізніше - в Центральну міську бібліотеку Києва, яка з лютого 1998 р. носить ім'я Лесі Українки.

ЦМБ реконструювалася, ремонтувалася - і Людмилі Іванівні все вдавалося. Вона робила можливе й

неможливе: діставала матеріали, меблі, обладнання. Їй не просто йшли назустріч. Керівники різних установ і підприємств ставали друзями й читачами бібліотеки.

Ковальчук уміє переконувати, відстояти свою точку зору. Її справа зовсім не в її зовнішній привабливості, хоча й це, безперечно, має значення: красиве обличчя, чудові добрі очі, акуратний одяг, підтягнутість, емоційна поривчастість рухів. Більше цю людину люблять слухати. Вона змушує замислитися над ситуацією, над проблемою, проинятися нею. Свою бібліотеку, її працівників захищає самовіданно, палко. «Якби могла, то її руки під нас підклала б», - кажуть її підлеглі.

Людмилу Іванівну охоче запрошують у різні комісії, знаючи, що вона розсудить, допоможе вирішенню складних питань, її радо зустрічають на різних засіданнях, конференціях, форумах. Розважливі виступи Ковальчук спонукають присутніх до конкретних дій, морально підтримують. Рядовому працівникові важливо бути впевненим, що хтось може його захистити, зрозуміти до глибини душі, до дрібниць важкого повсякдення, майже злиденного й ледь не принизливого існування, і це при тому, що бібліотекар безпосередньо сприяє створенню і нагромадженню найдорожчого для будь-якої країни скарбу - інтелектуального.

Сама Людмила Іванівна до своїх виступів ставиться, скоріше, як до необхідності. Взятися за справу - маєш виконувати, нести свою ношу. Втім, подавати ідеї, бути їх генератором, не боятися взяти на себе відповідальність - риси справжнього керівника. Просто кожен реалізується в міру власних внутрішніх сил, здібностей, нарешті, - характеру й природних даних.

Пригадуються збори представників київських книгозбірень з приводу встановлення Дня бібліотек. Панував піднесений настрій. Людмилу Іванівну несподівано запросили на сцену (в програмі щось непередбачено змінилося), а тому й організатори, й присутні в залі чекали від промовця, скоріше, «здравниць». А Ковальчук від ейфорії повернула до суворості, неромантичної дійсності, заговорила із сумом про проблеми, про невикладені крихітні зарплати, про нерозуміння і урядом, і суспільством ролі бібліотек.

До її слів хотілося б додати от що.

Бібліотечна справа за радянських часів по суті перетворилася на жіночу галузь. Чим далі від часів царату, тим більше спостерігався з цієї ділянки

відплив чоловіків. Ї не тільки тому, що галузь занепадала в науковому відношенні, ставала фактично ідеологічною базою, пропагандистською платформою, а отже - не давала можливості реалізуватися особистості інтелектуально, творчо, а ще й тому, що цілеспрямовано їй свідомо зрізалися зарплати бібліотечарів. Людмила Іванівна, яка на це лише делікатно натякнула, все-таки не наважилася вимовити вголос: дискримінація. Коли жінка працює на такій інтелектуально відповідальній і фізично виснажливій ділянці, а отримує грошей набагато менше, ніж чоловік, котрий працює в сфері, яку можна прирівняти до бібліотечної, це є звичайна соціальна несправедливість. Так що бібліотеці ще боротися їй боротися за свої права. Неспосто зламати стереотип, що склався в суспільстві, у владних структурах. Ми виграємо цей бій тоді, коли Україна стане дійсно європейською країною. І виграти його зможемо тільки з такими ватажками, провідниками, як Людмила Іванівна.

Ковальчук - той керівник, котрий не тільки є капітаном корабля, що зветься бібліотекою, вона його серце, душа установи, духовний наставник, а водночас - висококваліфікований бібліотекар, котрий уміє робити в бібліотеці все, знає в ній усі процеси й коли треба - працює зі своїм колективом нарівні. Разом з ним переживає й образи, негаразди, «дрібне хуліганство», як, скажімо, псування книжок, їх крадіжку, від чого потерпають усі бібліотеки.

Ви коли-небудь бачили директора, котрий, не підвищуючи голосу, витримано розмовляє з тим, хто скоїв злочин? Людмила Іванівна, мабуть, чи не єдина. Ї хоч як це дивно, їй вдається навіть усовістити винуватця. Та краще тих ситуацій було б поменше. Більше радісних.

Людмила Іванівна, в силу своєї ментальності, як будь-яка українська жінка, завжди мріяла мати свій власний великий дім, щоб було в ньому багато людей, багато гостей. Зводився той дім по цеглинах, котрі буквально власними руками подавала муляру директор бібліотеки. Ї була щаслива.

Новий вік несе ї нові перспективи. В бібліотеці комп'ютеризовано бібліотечно-бібліографічні процеси, виділено лінію в Internet, п'ятий рік ведеться зведений електронний каталог на книжковий фонд державних масових бібліотек міста. Розроблено електронні бази: «Законодавчі акти України», «Література про Київ», «Повернуті імена», «Леся Українка» та ін.

Що треба зробити, щоб читач ішов не тільки в

глобальні книгозбірні, типу Національної імені В.І.Вернадського? Це кардинальне, постановочне на сьогодні питання для публічних бібліотек. Одна з відповідей - створення нових оригінальних баз даних, пошук своєї ніші в інформаційному просторі і сьогодення, і майбутнього. Реалізувати ці та інші задуми не просто.

Нині поширюється, навіть розробляється методика такої нової для бібліотек діяльності, як фандрейзинг. Не властивої для книгозбірні, але до якої спонукає життя. Добуванням добродійних грошей для бібліотеки змушена займатися і Людмила Іванівна, втім, потай мріючи, що прийде той світлий час, коли держава цільовим призначенням забезпечуватиме книгозбірні фінансами, а благодійні внески, подарунки не оподатковуватимуться. Абсурдна ситуація, спричинена недосконалою і недержавно розважливою податковою системою, коли ім'я спонсора бібліотеки, в основному, приховують, бо ні та, ні інша сторони не зацікавлені в розголошенні «таємниці». Отже, прізвища багатьох благодійників ми почуємо хіба що, дай Боже, не в третьому тисячолітті.

Погляди заслуженого працівника культури Ковальчук на розвиток бібліотечної галузі відбилися в її доповідях на конференціях, нарадах різного рівня.

Внутрішня організованість, усвідомлення своїх

власних потенційних сил дають їй можливість встигати займатися ще й громадськими справами: лекторство в товаристві «Знання», десять років роботи в комісії по культурі в Шевченківській райраді, тепер - віце-президент Української бібліотечної асоціації та ін.

Л.І.Ковальчук нагороджено орденами Знак Пошани та Трудового Червоного Прапора, медалями за «Трудову доблесть» та ім.Н.К.Крупської. Стислу інформацію про неї вміщено в довіднику «Хто є хто», що теж є відзнакою заслуг перед державою.

Людмила Іванівна належить до тих людей, віку яких не бачиш. Енергійна, емоційна, бойова. Тверда переконаність, що треба вести свій «корабель» без втрат. Тому (хоч і ніжно ставлячися до Лесі Українки, до її творчості, високо цінуючи її) все-таки Лесине *contra spem spero* (без надії сподіваюсь) не для Ковальчук.

Людмила Іванівна не тільки надіється, не тільки сподівається, вона твердо переконана в непересічному значенні бібліотек для суспільства. Її не мариться - вона бачить бібліотеку ХХІ століття, бо впевнена: людей, які розуміють цінність книги, набагато більше, ніж декому видається. З ними їй будувати майбутнє.